

ZORANA SOKOL GOJNIK

SINAGOGE

STUDIJE O ARHITEKTURI SINAGOGA U HRVATSKOJ. ODABRANI TEKSTOVI

ZLATKO KARAC

SYNAGOGUES

STUDIES ON THE ARCHITECTURE OF SYNAGOGUES IN CROATIA. SELECTED PAPERS

ZLATKO KARAC

The book entitled *Studies on the Architecture of Synagogues in Croatia* is the first systematic scientific contribution to an under-researched area – the Jewish liturgical architecture. In view of the fact that this segment of the built heritage has been largely devastated, this book helps to bridge the gap by offering a profound insight into the heritage that has been almost forgotten. The book is thus a memento of what has been lost. On the one hand the book comes as the result of the author's systematic research over many years into the synagogue heritage in Croatia and on the other hand it offers a synthesis of the author's published articles that have been creatively compiled by the editor Alen Žunić, Ph.D. The book is a preliminary report about an on-going research that will eventually result in a comprehensive synthesis about Jewish liturgical architecture on this territory. This book may be considered as a pioneering achievement in the promotion of our liturgical architectural heritage of which there is hardly any evidence and which has been almost entirely destroyed during the Holocaust period and in the post-war era.

Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
UPI-2M Plus
Zagreb, 2020.

Str. 228, ilustr. 350; glosarij judačkih pojmova, popisi izvora i literature, kazala, summary [28/23 cm, c/b; tvrdi uvez, platno/ovitak]

Recenzenti: Snjeska Knežević, Zlatko Jurić,
Zorana Sokol Gojnik

Urednik: Alen Žunić
Prijevod na engleski: Graham McMaster

Dizajn naslovnice i vanjske opreme: Nedjeljko Špoljar [SDF]
Prijelom: Ida Gluić
Graficka priprema, tisak i uvez: ITG d.o.o.

UDK 726:26-5(497.5)
ISBN 978-953-7703-41-7
CIP 001039444 [NSK Zagreb]

Knjiga *Sinagoge – studije o arhitekturi sinagoga u Hrvatskoj* prvi je sustavni znanstveni prilog slabo obrađenom sloju židovske liturgijske arhitekture u nas. Nakon opsežne znanstvene monografije *Islamska arhitektura i umjetnost u Hrvatskoj*, u kojoj je autor briljantno rasvijetlio tragove islamske kulture u našem kulturnom pejzažu kroz obradu islamske arhitekture, ovom nas monografijom autor uvodi u svijet kulturnog identiteta manjinske židovske zajednice na hrvatskom tlu. Iako se radi o velikim dijelom uništenoj arhitektonskoj baštini, doprinos je to veći jer oživljava zaboravljeno i biva memento izgubljenom.

Kroza svoj znanstvenoistraživački rad autor otvara horizonte sakralne arhitektonske baštine u koju su upisani tragovi čovjekova odnosa prema totalitetu kroz kolaž različitih religijskih okvira. Njegova opredijeljenost prema istraživanju židovske i islamske arhitekture velik je doprinos promišljanju sakralne arhitekture uopće, njezinih odrednica i zakonitosti, te njezinih dometa na našem tlu tijekom burnih povijesnih razdoblja sve do dvadesetoga stoljeća. Ukazujući na važne sastavnice židovskoga liturgijskog prostora, autor doprinosi razumijevanju židovske sakralne arhitekture, što je osobito važno u suvremenom trenutku opterećenom krizom identiteta koja nerijetko rezultira nerazumijevanjem osnovnih polazišta sakralne arhitekture različitih konfesija.

Knjiga je rezultat autorova sustavnoga dugogodišnjeg istraživanja baštine sinagoga u Hrvatskoj i osmišljena je kao tematska hrestomatija objavljenih autorovih tekstova, koje je urednik dr.sc. Alen Žunić kreativno kompilirao. Knjiga je svojevrsna prethodna objava istraživanja koje još uvijek traje i u konačnici će rezultirati cjelovitom sintezom spoznaje o židovskoj liturgijskoj arhitekturi na našem tlu.

Kroz tri velike cjeline autor se bavi sinagoga- ma kao hrvatskom arhitektonskom baštinom, a kroz njih provlači prozimaću nit koja govori o židovskoj kulturi te općim odrednicama i zakonitostima židovske liturgijske arhitekture. U prvome poglavlju autor daje opći prikaz izgradnje sinagoga u Hrvatskoj od razdoblja baroka do 20. stoljeća. Kroza zbir tekstova autor predstavlja bogat fundus sinagoga izgrađenih na našim prostorima, od kojih danas postoji samo nekoliko. Sinagoge su velikim dijelom sagrađene u doba historizma, kada se u više od četrdeset hrvatskih gradova i mjesta, s kulturnom afirmacijom Židova, širio ambiciozni program izgradnje ili adaptacija reformističkih sinagoga srednjovjekovne provenijencije. U drugome poglavlju predstavljeni su elementi arhitekture sinagoga kroza stilska kronološka razdoblja baroka, klasicizma, 19. i 20. stoljeća. Autor se bavi vrstama sinagoga nastalih u Hrvatskoj, njihovim osobitostima u urbanome tkivu, or-

ganizacijom i uređenjem unutrašnjih prostora sinagoga, stilskim i oblikovnim značajkama, arhitektima i graditeljima, te povijesnim okolnostima rušenja i nestanka naših sinagoga. Poseban doprinos istraživanja čini katalog odabranih primjera sinagoga predstavljen u trećem poglavlju knjige. Katalog obuhvaća kraće kataloške jedinice s osnovnim informacijama i dokumentacijom, zatim kataloške jedinice koje podrobnije analiziraju pojedine primjere te, na kraju, monografske studije najznačajnijih sinagoga Hrvatske.

Znanstveni je doprinos ovoga djela višestruk. On se, prije svega, odnosi na temeljitu inventarizaciju svih sinagoga koje su tijekom povijesti postojale u Hrvatskoj (oko 100 primjera), na identifikaciju dosad nepoznate dokumentacije (izvorni projekti sinagoga, arhivske fotografije, katastarski izvadci), te na suverenu i kompetentnu analizu arhitektonskih karakteristika naših sinagoga, kojima autor pronalazi ishodišta i uzore u širem srednjoeuropskome kulturnom prostoru.

Knjiga *Sinagoge – studije o arhitekturi sinagoga u Hrvatskoj* pionirski je iskorak u afirmaciji tog iznimno slabo obrađenoga sloja naše sakralne liturgijske arhitektonske baštine, gotovo posve uništenog u razdoblju holokausta i kasnijega poslijeratnog vremena, ali i u afirmaciji tragova židovskoga kulturnog identiteta na našem tlu.